

Дічек Н. П.,
д-р пед. наук, професор,
завідувач відділу історії та філософії освіти,
Інститут педагогіки Національної академії
педагогічних наук України, м. Київ

УДК 376.1

Дічек Н. П. Підходи до проблеми освіти дітей з особливими потребами: зміна парадигм в Україні. *Трансформація освіти в контексті процесів глобалізації* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 12 березня 2021 р). Дніпро : Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, 2021. С. 11 – 13.

ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ: ЗМІНА ПАРАДИГМ В УКРАЇНІ

Україна має понад сторічний досвід освіти, виховання, медичного супроводу дітей і молоді з психофізичними вадами розвитку, а також реабілітаційно-корекційної роботи з різними їх категоріями. Започаткування організації державної системи освіти таких осіб, або як було прийнято називати їх у наукових термінах початку ХХ ст. “дітей з дефектами розвитку” або “дефективних дітей”, відбулося ще у складні 1920-ті роки.

Зауважимо, по-перше, що до тих пір ніякої системної і науково обґрунтованої підтримки згаданих осіб з боку держави (окрім утримання їх у божевільнях) не було, хоча певну опіку їм надавали у нечисленних приватних або благодійних закладах та у прихистках при монастирях. По-друге, уточнимо, що у сучасних умовах, з приєднанням України до міжнародної Конвенції з прав інвалідів (2006), уживання термінів, які “принижують гідність і цінність особи з обмеженими психофізичними можливостями” [2] визнається не гуманним і неприпустимим [1; 3]. З міркувань толерантності вживатимемо термін “особливі діти”. У сучасних англійських текстах офіційних міжнародних документів про права людини, про права інвалідів використовується термін “person with disabilities” – “людина з обмеженими можливостями”, натомість нині у законодавчих документах України поширеним є термін “інвалід”, що є латинським аналогом, або ще більш толерантний термін – “особа (дитина) з інвалідністю”.

Отже, лише з 1920-х років в Україні у руслі проголошеного так званого соціального виховання (далі – соцвих) держава розпочала послідовну політику виокремлення особливих дітей з дитячо-юнацького населення, їх лікарсько-педагогічної диференціації та організації спеціалізованих установ для догляду за ними і можливого навчання. Таким чином, уперше в історії вітчизняної освіти на законодавчому рівні було здійснено організацію й усистемлення опіки, освіти і медико-педагогічної реабілітації особливих дітей у формі створення для них державних різнопрофільних інтернатних спеціалізованих установ. Протягом 1920 – 1930-і рр. в Україні почала також формуватися й самостійна наукова галузь – дефектологія (сьогодні – спеціальна або корекційна педагогіка), представники якої займалися вивченням особливостей розвитку і патологій

розвитку дітей і розробленням теорії та методів їх виховання, освіти і соціалізації. Світове визнання одержали успіхи українського вченого І. Соколянського у навчання сліпоглухонімих дітей.

Можна стверджувати, що встановилася педагогічна парадигма виокремлення (ізоляція) дітей з психофізичними особливостями та їх диференціації за типами розладів. Її поглиблення відбувалося протягом 1940–1990-х років і супроводжувалося розширенням мережі спеціалізованих освітньо-корекційних закладів, де особливі діти у виокремленому форматі здобували освіту згідно зі своїми психофізичними можливостями.

Перші кроки у напрямі зміни цієї парадигми у вже незалежній Україні пов’язуємо із розробленням і затвердженням у 2009 р. Міністерством освіти України Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у ЗНЗ на 2009–2012 рр. [4], де інклюзивне навчання визначалося не як альтернатива спеціальній освіті, а лише як спосіб значно розширити можливості спеціальної освіти, тому головною актуальною турботою визнавали організацію “своєчасного системного психолого-педагогічного супроводу учнів з порушеннями розвитку” [4, с. 5]. Метою інклюзивної освіти проголошувалася “реалізація державної політики щодо формування нової філософії ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку, забезпечення їхніх конституційних прав і державних гарантій на здобуття якісної освіти, здійснення комплексної реабілітації таких дітей <...>, втілення міжнародної практики щодо збільшення кількості ЗНЗ з інклюзивною освітою, готових до надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами” [там само].

Однак масштабне запровадження практики включення українських дітей з особливими потребами в освітній процес звичайних загальноосвітніх шкіл і поступове скорочення мережі інтернатних (ізольованих) форм їхнього навчання і соціалізації, а отже втілення нової педагогічної парадигми, розпочалося з 2017 р., коли із прийняттям нового Закону України “Про освіту” Міжнародний фонд “Відродження” та “Благодійний фонд Порошенка” підписали Меморандум про співпрацю в межах Ініціативи з впровадження інклюзивної освіти в Україні [5]. Така співпраця об’єднує зусилля благодійних організацій з освітніми та матеріальними ресурсами державних інституцій, створює якісно нові можливості створення системи інклюзивної освіти на засадах поваги до прав людини й створення умов для рівних можливостей. Зазначений державний підхід відповідає сучасним міжнародним принципам інклюзивної освіти, розробленим у дусі міжнародних конвенцій і пактів ООН (1975; 1982, 1995; 2006; 2017) про права людини і права людей з обмеженими можливостями, згідно з якими проголошується, що особи з інвалідністю мають “достоїнство й цінність, притаманні всім членам людської сім’ї, і рівні та невід’ємні їхні права визнаються за основу свободи, справедливості й загального миру” [2].

На 2018 р. з державного бюджету було виділено 509 млн. гривень для місцевих бюджетів на оплату додаткових освітніх послуг, корекційних розвивальних занять і придбання корекційного устаткування. У контексті реалізації ідеї інклюзивної освіти МОН України ініціювало й створення принципово нових установ – інклюзивно-ресурсних центрів, покликаних визначати особливі освітні потреби дітей не на основі

міжнародної класифікації хвороб, як це було раніше, а на основі міжнародної класифікації функцій дітей з особливими потребами [там само]. А згідно з прийнятою 2017 р. концепцією “Нова українська школа” (НУШ), кожен вчитель вмітиме працювати з дітьми з особливими освітніми потребами, бо формування у педагогів таких компетентностей включено до Плану заходів на 2017 – 2029 рр. із запровадження НУШ. Разом з тим не варто забувати, що реалізація інклюзивної освіти в Україні стала можливою завдяки попередньо створеній науково-експериментальній базі і набутому освітянами тривалому досвіду навчання і соціалізації дітей з особливими потребами. Ці здобутки української педагогіки, по-перше, стали підґрунтям сучасних освітніх модернізацій в освітній галузі, по-друге, вони залишаються джерелом ідей на майбутнє.

Список використаних джерел

1. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>.
2. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів) : Конвенція ООН від 13.12.2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.
3. Нічого для нас без нас : посібник з інклюзивного прийняття рішень для державних органів. Упорядники: Азін В. О., Байда Л. Ю., Госс Н., Ждан П. М., Сухініна І. М., Флетчер А. Київ : Ленвіт, 2015. 102 с.
4. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2008. № 21.
5. Інклюзивна освіта в Україні: крок за кроком. URL: https://www.irf.ua/inklyuzivna_osvita_v_ukraini_razom_krok_za_krokom.

Журавель М. В.,
аспірант,
Комунальний заклад "Харківська
гуманітарно-педагогічна академія"
Харківської обласної ради, м. Харків

УДК 373.1

Журавель М. В. Шкільний підручник з інформатики як основний засіб навчання у школі. *Трансформація освіти в контексті процесів глобалізації* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 12 березня 2021 р). Дніпро : Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, 2021. С. 13 – 15.

ШКІЛЬНИЙ ПІДРУЧНИК З ІНФОРМАТИКИ ЯК ОСНОВНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

З появою нових стандартів освіти змінюються не лише зміст інформатики, а й методи та форми навчання, що зумовлює необхідність удосконалення засобів навчання. Інформатика в порівнянні з іншими молодша наука, але розвивається та змінюється з небувалою швидкістю. Дисципліна “Основи інформатики та обчислювальної техніки”, як обов’язкова для вивчення з’явилася у школах